plaut

CVRCVLIO.

(GĂRGĂRIŢA)

PERSOANELE:

PALINVRVS. SERVVS.	Palinvrvs. Rob.
PHAEDROMVS. ADVLESCENS.	Phaedromvs. Tânăr.
LEAENA. ANVS.	Leaena. Bătrână.
PLANESIVM. VIRGO.	Planesivm. Fecioară.
CAPPADOX. LENO.	Capadox. Codoș.
COCVS.	Cocvs. Bucătar.
CVRCVLIO. PARASITVS.	Cvrcvlio. Parasit.
LYCO. TRAPEZITA.	Lyco. Bancher.
CHORAGVS.	Choragvs.
THERAPONTIGONVS. MILES.	Therapontigonvs. Ostaș.

— Acțiunea se petrece în Epidaurus —

www.digibuc.ro

CVRCVLIO.

REPREZENTATĂ CĂTRE ANUL 194—193 A. CR. 1).

— I. Piesă din greceşte. Nu se cunoaşte originalul grec. *Curculio*, pe româneşte: *Gărgăriţa*. E numele unui personaj, din piesă, un parasit. Nu are prologus.

— II. *Cuprinsul.* Actul I-lu. Tânărul Phaedromus este îndrăgostit de o fecioară, care se află în stăpânirea unui codoş şi n'are bani s'o răscumpere. Pe fată urmă s'o răscumpere un militar, care lăsase suma la un bancher. Prin ajutorul unei bătrâne păzitoare beţive, tinerii se întâlniau pe furiş.

Actul al II-lea. Soseşte parasitul Curculio, care fusese trimes în Caria. Acolo legase cunoştinţă cu militarul şi la un chef îi fură inelul cu pecetea. Plăsmueşte o scrisoare către bancher ca din partea militarului.

Actul al III-lea. Curculio se înfăţişează cu scrisoarea plăsmuită la bancher, care cade în cursă.

Actul al IV-lea. Curculio isbuteşte să ia fata dela codoş. La urmă soseşte şi militarul şi află c'a fost tras pe sfoară.

Actul al V-lea. Mulţumită inelului, pe care fata îl zăreşte la parasit, se dovedeşte că ea este soră cu militarul şi se căsătoreşte la urmă cu Phaedromus. Cel păcălit rămâne codoşul, care dă înapoi suma primită.

—III. Piesă de recunoaştere caşi *Cistellaria*, cu deosebire că aici ca semn al recunoaşterii este un inel. O fată pierdută şi aflată în stăpânirea unui codoş, se dovedeşte la urmă a fi fată de oameni liberi şi se căsătoreşte cu iubitul ei. Aceasta e tema. Invenţie săracă. Intriga la fel: o scrisoare ticluită, prin care se păcăleşte un bancher şi un codoş — lucru obişnuit în comedie. (La Plautus o mai regăsim în *Bacchides*, *Epidicus*, *Persa*, *Pseudolus*, *Trinummus*). Acţiunea se desfăşoară fără multă mişcare şi viaţă; intriga săracă. Şi totul se petrece într'un cadru *religios*, în Epidauros, oraşul minunilor lui Aesculapius, în credinţa că zeul arăta în vis remediul boalei la cel care rămânea peste noapte în templu. Un asemenea cadru religios mai întâlnim şi într'o altă comedie *[Rudens]*.

— IV. Eroii. Ca eroi găsim laolaltă mai toate tipurile comediei: Un *parasit*, cu-n ochiu scos, care şi-a mâncat averea şi acum se vinde pentru un blid de linte; un *bancher* necinstit şi fără scrupule, din cei ce fug cu banii clienţilor; un *codoş* câinos, dar care e tras pe sfoară; un

1) După aluzia la legea Sempronia, v. 509.

www.digibuc.ro

ostaş lăudăros, poltron şi prost; o bàtrână *curtezană* beţivă şi guralivà, care pentru o înghiţitură de vin îşi vinde stăpânul; un *tânăr* îndràgostit veşnic în căutarea banilor; o *tânără* curtezană; un *rob* îndrăsneţ şi obrasnic. Mai lipsesc trei personagii: părintele, soţia şi bucătarii, pentru ca ansamblul să fie aproape complet. O singură deosebire însă: Aicì nu sclavul conduce intriga, punând toate la cale, ci parasitul. Niciun caracter în relief.

— V. Morala. Piesa se sfârşeşte cu o căsătorie, care vine să încoroneze unirea a doi tineri, cari se iubiau.

— VI. Patru lucruri *caracteristice:* 1) O reminiscenţă aristophanică: Parabasa cu destainuirile choragului (v. 463—486), în care ni-se desvălue un colţ din forul roman, din tainele lui depe acele vremuri. Document unic şi preţios. E o lucrare plautină. 2) Interesanta descriere a invaziei Grecilor la Roma (v. 288—294). Şi aceasta e o lucrare pur romană şi unul din pasagiile lui Plautus, cari nu pot fi contestate. 3) Realismul povestirii lui Curculio (v. 331—370) şi care ne aminteşte povestea lui Sosia din *Amphitruo,* ori a lui Chrysalus, din *Bacchides,* sau Epidicus, din *Epidicus.* Cum am mai amintit şi în altà parte, în aceste povestiri noi vedem origina nuvelei latine. 4) Scena idilică, din actul întâi (v. 97—215), cu frumoasa serenadă a porţii. O scenă de o delicateţă şi frumuseţe romantică. Alături de „scena dela puţ", dintr'o altă comedie, (*Rudens,* v. 415—475), sunt singurele scene cu adevărat idilice în toată literatura latină. Serenadele spaniole şi veneţiene de mai târziu îşi au, în această scenă, echivalentul lor latin, Păcat c'această frumoasă scenà e stricata de întreruperile anoste ale unui sclav obrasnic.

— VII. Ca Muzică, textul este împàrţit între *diverbium* şi *recitativ.* Un singur *canticum,* cântecul vinului şi al porţii: *Pessuli, heus pessuli.....* v. 96—157. Predomină *recitativul.*

— VIII. Ca *imitare* moderna e neîndoios că Molière s'a inspirat în comedia sa, „*L' Etourdi*". Poate şi Dante în *Purgatoriu,* XIV, 16 (din parabassa choragului).

www.digibuc.ro

CUPRINSUL PIESEI.

Curculio se duce în Caria, mânat fiind de Phaedromus, să facă rost de bani. Acolo şterpeleşte dela un rival (al stăpânului său) un inel. Scrie şi sigilează scrisori. Când o vede, Lyco recunoaşte pecetea ostaşului şi ca sa-i trimită iubita, dă codoşului suma de rascumpărare (învoita)

Ostaşul cheama în judecata pe Lyco şi pe codoş. Dar şi el o află de sora pe aceea, pe care o îndrăgia şi la ruga aceşteia o dă în casatorie lui Phaedromus.

ACTUL I-u.

Palinvrvs. Phaedromvs.

Pa. [1]) Mă întreb încotro mi-o plecaşi afară, la aşà oră din noapte, Phaedromus, cu podoabele astea şi cu alaiul àsta după tine ?

Ph. Incotro mă mână Venus şi Amor şi dragostea mă 'ndeamna. De e miez de noapte, de e amurg de seară, odată ce ziua de răfuială cu duşmanul a fost sortita [2]) vrând nevând, trebue să merg àcolo, unde porunca îmi este.

Pa. Dar însfârşit, la urma urmei —

Ph. Insfârşit, nu ma plictisi.

Pa. La drept vorbind, asta nu este nici frumos şi nici lucru de seamă, să faci tu singur pe robul [3]), să-ţi lùminezi singur calea cu torţa [4]), frumos gătit aşàcum eşti !

Ph. La ce n'aş duce în mână chiar eu, la iubita-mi cea

— In vers acrostih.

1) Diverbium, 1—95 (*iambi senarii*). — 2) *si statu' condictus.*

3) *puer* Rob tânăr. Robii aceştia, pelângă însărcinarea de curieri, mai aveau şi pe aceea de a purtà torţele, luminând calea stăpânului.

4) *cereum.* Torţă din fire de papyrus, unse cu ceară.

www.digibuc.ro

dulce, acest produs al albinei, născut din mierişoara cea dulce?

Pa. Mă întreb însă încotro ei fi pornit-o?

Ph. Dacă ai să mă rogi, am să-ţi spun atunci, s'o ştii.

Pa. Şi dacă te-aş rugà, ce mi-ai răspunde?

Ph. Asta-i templul lui Aesculapius.

Pa. Il tot ştiu de mai bine de un an de zile.

Ph. Şi aşà de aproape de el acea poartă prea scumpă ochilor mei. (către poartă). Bun găsit, cum te afli?

Pa. Poartă aşà de bine închisă [1]), pe ziua de ieri, prinsute-au frigurile, sau poate alalteri? Pe ziua de ieri cinat-ai?

Ph. Nu cumvà mă iei în rîs?

Pa. Vorbă-i asta pe tine, nemintosule, să te apuci să întrebi o poartă de sănătate?

Ph. Pe Hercle, e aşà de drăguţă şi aşà de tainică! Niciodată o vorbă să-i iasă ei din gură [2]): De se deschide, ea tace; de iubita mi-se înfurişează în taină, noaptea, afară la mine, ea iarăş tace.

Pa. Nucumvà, Phaedromus, ai săvârşit, sau eşti pe cale să săvârşeşti vreo faptă urîtă, nevrednică de tine, nevrednică de neamul, din care eşti? Pusu-ţi-ai oare în minte să întinzi vreo cursă vreunei femei cinstite, sau care trebue să rămână femeie cinstită?

Ph. La aşàceva nu m'am gândit. Aşà să-mi ajute Juppiter!

Pa. Aşà te vreau şi eu. Dacă eşti om deştept, fă-ţi de aşà fel dragostea că, de-ar afla-o lumea, tu să n'ai dece te ruşinà. Şi dacà ai a te îngriji de cevà, e să n'ajungi neputincios [3]).

Ph. Ce vorbă mai e şi asta?

Pa. Să calci cu băgare de seamă pe drum: Ce iubeşti, să iubeşti ca lumea, în faţa martorilor [4]).

---

1) *occlusissumum.* Joc de cuvinte cu *oculissumum.*

2) *ullum verbum muttit.* — 3) *ne sis intestabilis.* Joc de cuvinte, cu cele ce urmează: *intestabilis,* după legea celor XII table = cel ce n'are capacitatea de a puteà fi martor; apoi deacì: neputincios, impotent. (V. *Miles glor.* V. 1416—1418). Vezi şi v. 621.

4) *amato testibus praesentibus.* Joc de cuvinte, cu două înţelesuri: Unul serios: Aluzie la amorul legitim, căsătoria, care se făceà în pre-

www.digibuc.ro

Ph. Uiţi c'aci şeade un codoş.

Pa. Nimeni nu te poate ţine de rău, sau poprì, să nu poţi cumpără deacì, ce este de vânzare, în văzul lumii, numai parale să fie. Să mergi pe drumul bătut, nu te opreşte nimeni. Prin ograda îngrădită a altuia potecă însă să nu-ţi faci; cu femeile măritate, văduvele, fetele mari, cu tinerii şi copiii cei mici, amestec să n'ai. Incolo, iubeşte ce pofteşti.

Ph. Casa asta e doar a unui codoş.

Pa. Blestemul cadă asupra ei!

Ph. Dece?

Pa. Pentrucă duce o viaţă ticăloasă, curată robie [1]).

Ph. Intrerupe-mă tu mereu!

Pa. Bine: Şi cât de mult!

Ph. Nu-o să taci?

Pa. Nu-mi spuseşi tu să te întrerup?

Ph. De-i aşà, te opresc acum. Şi cum începusem să spun, el are o tânără roabă.

Pa Adică codoşul ăsta, care locueşte acì?

Ph. Ai ghicit.

Pa. De-i aşà, mai puţină primejdie [2]), de-a fi să cadă femeia.

Ph. Eşti de nesuferit. El umblă s'o facă curtezană. Fata se prăpădeşte după mine, dar eu nu vreau să-mi bat joc de dragostea ei.

Pa. Dece?

Ph. Pentrucă vreau să-i fiu numai al ei: O iubesc şi eu la fel.

Pa. Dragostea pe furiş nu e bună [3]); e chiar belea curată.

Ph. Pe Hercle, e chiar aşà, cum o spui tu.

Pa. Şi ai înhămat-o la jug [4])?

Ph. Nu m'am atins deloc de ea. O am ca pe o soră. Că, pentru cele câtevà sărutări, nu cred să fie ea mai puţin necinstită.

---

zenţa martorilor. Şi atunci = ceeace iubeşti tu, să fie iubirea ce se încheagă, prin căsătorie, în faţa martorilor, Altul indecent şi care ar continuà jocul de cuvinte de mai sus, adică *să iubeşti prin propriile tale puteri.* V. şi v. 621.

1) *scelestam seruitutem seruiunt.* — 2) *minu' formidabo.*

3) *malu' clandestinus est amor.* — 4) *iamne ea fert jugum?*

www.digibuc.ro

Pa. Niciodată să nu-ţi uiţi însa că flacăra urmează deaproape fumul. Şi dacá cu fumul nu poţi sa arzi nimic, cu flacăra arzi ţotul. Cine vrea sa manânce miezul nucii, sparge nuca [1]). Cel ce vrea sa se culce cu iubita, îşi deschide calea cu sarutari.

Ph. Dar fata e cinstita şi pâna azi n'o ştiu sa se fi culcat cu barbaţii.

Pa. Aşa ar fi, daca cinştea s'ar puteà împacà cu meseria de codoş.

Ph. Ce greşit o judeci tu! Cum poate scápà şi ea, se strecoară afara la mine, îmi da în fuga o sarutare şi o ia apoi îndărăt îngraba. Şi asta poate şi ea s'o faca, pentruca codoşul e bolnav; boleşte în templul lui Aesculapius. Codoşul asta, cât mă mai chinueşte el!

Pa. Dece?

Ph. Acì îmi cere pentrù ea treizeci de mine, acì un talant din cei mari [2]). Şi nu-i chip sa pot dobândì dela el o învoialá cinstită şi dreapta.

Pa. Prea multe vrei! Umbli şi tu să ceri dela el ceeace nu găseşti la niciun codoş.

Ph. Ám mânat acum pe parasitul meu, în Caria, sá-mi împrumute aceşti bani dela un bun prieten. De nu i-o aduce, nu ştiu, zău, încotro m'aş mai putea îndrepta cu gândul.

Pa. Spre dreapta [3]), cred, dacă ţi-e aminte sá rogi pe zei.

Ph. Inaintea acestor uşi este altarul acesta al lui Venus. M'am jurat să-i aduc zeiţii o micá gustare, de dimineaţă.

Pa. Ce? Să te-aduci pe tine drept gustarea lui Venus?

Ph. Pe mine, pe tine şi pe àştia, pe care-i vezi, cu toţii.

Pa. Atunci ţi-ai pus în gând să faci pe Venus să verse.

Ph. Dá-mi oala, bàiete.

Pa. Ce vrei să faci [4])?

Ph. O să vezi. Aci îşi are culcuşul o mătuşe, aceea care pă-

---

1) *frangit nucem.* — 2) O minà = 97 fr.; deci 30 mine — 2910 fr. Un talant mare — 5890 fr. Detaliu preţios pentru preţuirea unei tinere curtezane, fecioară. — 3) *dextrouorsum.* In timpul rugàciunii, se fàceà înconjurul altarului, spre dreapta. — 4) *quid facturu's?*

www.digibuc.ro

zeşte intrarea. O cheamă Leaena: o beţivană şi o sugătoare, cum nu s'a mai vazut!

Pa. Cum am zice, un adevărat ulcior, cu vin de Chioş?

Ph. Ce mai? O beţivană, pe lege! N'apuc să vărs cevà vin peste aste uşi, că dupa miros mă şi simte că sunt aci şi-mi şi deschide uşa.

Pa. Şi pentru ea ai adus acì oala asta cu vin?

Ph. Afara numai dacă tu nu vrei.

Pa. Nu vreau, pe Hercle. Dar pe ăsta, care o duce, aş vrea să-l vad plesnind! Crezui că vinul e pentru noi.

Ph. N'o sá taci? Sa ne mulţumim şi cu ce-o ramâne dela ea.

Pa. Dar dacă o fi un fluviu, pe care nici marea nu-l încape?

Ph. Vino incoa, la uşe, Palinurus şi ştai liniştit.

Pa. O să te ascult.

Ph. Aide, beţi, voi uşi înveselitoare, îndestulaţi-vă şi-mi fiţi voioase şl prielnice.

Pa. Voiţi poate masline, cevà gustàri, ori cevà capere [1])?

Ph. Din somn pazitoarea treziţi-mi şi-ncoa spre mine mânaţi-o.

Pa. Verşi tot vinul! Ce, n'ai de lucru?

Ph. Da-mi pace. Nu vezi? Ce vesele mi-se deschid uşile! Cum imi mai amuţira ţâţânile! Câtu-s de plácute!

Pa. Dece nu le saruţi.

Ph. Taci. Sa ascundem torţele şi să tăcem.

Pa. Bine.

Leaena. Phaedromvs. Palinvrvs.

Le. [2]) Miros tare de floare de vin îmi pătrunse nările. Şi dragostea de el ma scoase afară, ca pe o pătimaşe ce sunt, pe întunecimea asta.

Unde, unde-mi eşti? Pe-aproape de mine trebue să fie.

Ah, iată-l.

Salutare, sufleţele, desfătarea lui Bacchus.

---

1) Detaliu preţios pentru arătarea mâncării, ce compunea gustarea de dimineaţa. — 2) Canticum, v. 96—157.

www.digibuc.ro

Bătrâneţea ta m'omoară [1])!
Pelângă tine, toate mirosurile din lume sunt un nimica tot.
Tu-mi eşti mirt, tu scorţişoară, tu trandafir, şofran, dafin, pelin mirositor [2]).
Unde ţi-o fi isvorul [3]), acolo şi mie mormântul!
De milostivit, mi-te milostivişi tu,
să-mi atingi cu mirosul nările.
Fă-ţi acù pomană şi cu gâtlegiu.
Nu te vreau pe tine [4]). Unde-mi eşti tu?
Pe tine vreau eu să te pipăi, să-ţi verşi
asupra-mi băutura cea curată.
Mă lasă să te iau cu mine
Iată c'o ia într'acolo. Să mă aţin după el.
Ph. I-e sete mătuşii [5]).
Pa. Cât de mare să-i fie setea?
Ph. Ce şi ce, cam cât o amphoră [6])!
Pa. Pe Polux, după câte spui, nu i-ar ajunge mătuşii nici chiar recolta unui an întreg! Ce mai [7]) copoaică îmi mai e şi mătuşa asta! Are un nas aşà de pătrunzător!
Le. Rogu-te, ce voce îmi sună peacolo?
Ph. Ia, să-i vorbim mátuşii.
Sà merg spre ea. Intoarce-te şi te uită
încoa, Leaena.
Le. Stăpâne, cine eşti tu?
Ph. Mai marele peste vinuri, Bacchus cel plăcut.
Iţi aduce băutură, vine sa-ţi astâmpere setea,
ca să numai scuipi, ca o'nsetata, buimácită de somn!
Le. Şi unde-mi eşti?
Ph. Uită-te spre lumina asta.
Le. Rogu-te, măreşte-ţi, de-i aşà, încoa spre mine pasu-ţi
Ph. Sanătate buná!

---

1) *ueteri' uetu' tui cupida sum.* — 2) *telinum.* — 3) *ubi tu profusu' s.* — 4) Probabil Palinurus, care se apropiase de ea, pe întuneric.
5) *Sitit haec anu'.* — 6) *quadrantal.* Vas de vin, caşi amphora, în capacitate de 26 litri. — 7) *magi' par fuit.*

www.digibuc.ro

Le. Mie şi sănătate, aşà uscatà de sete, cum sunt [1])!
Ph. Dar, o să bei.
Le. Cam lungă-mi fù aşteptarea!
Ph. Ţine-ţi mătuşe-încântătoare!
Le. Sănătate, prea scumpule om!
Pa. Aide, gălgăe-l mai iute în vâltoare, spală-ţi mai repede stomacul cel împuţit.
Ph. Taci. Nu vreau să-i spui vorbe de rău.
Pa. De-i aşà, să-i fac mai bine räu [2]).
Le. O, Venus, să-ţi dau şi ţie din puţinul puţin, pe care îl am, deşi nu cu dragă inimă. Au, îndrăgostiţii, când beau, nu-ţi închină ei [3]), cu toţii, destul vin, asemenea pomeni, cari mie nu mi-se prea întâmplă deseori!
Pa. Ia, vezi-o, nelegiuita, cu câtá lăcomie îşi toarnă pe gât vinul, să-i plesnească gâtlejul!
Ph. Pe Hercle, m'am dus pe copcă! Nu ştiu cum s'o încep.
Pa. Ei, cu vorba aceea, pe care mi-o spuseşi mai acum.
Ph. Care?
Pa. Spune-i că te-ai dus pe copcă!
Ph. Zeii să-ţi vrea numai räul.
Pa. Spune-i-o ăştia.
Le. Uf!
Pa. Ce este? Iţi place?
Le. Place!
Pa. Cum mi-ar cam plăceà şi mie să te înţăp puţin cu boldul.
Ph. Taci.
Pa. Nu tac. Iată şi curcubeul [4]) bea şi el vin. Pe Hercle, e semn c'o să ne plouă pe ziua de azi.
Ph. Să-i spun acum?
Pa. Ce să-i spui.
Ph. Că m'am dus pe copcă!

---

1) *quae siti sicca sum?*—2) *male dici, male faciam*, joc de cuvinte.
3) *amantes propitiantes uinum dant potantes.... tales hereditates.* Unul din numeroasele exemple de asonanţă.
4) Leaena se încovoiase spre spate sub greutatea vasului cu vin, la gură. Deaci comparaţia cu un curcubeu.

www.digibuc.ro

Pa. Aide, spune-i
Ph. Màtuşe, m'ascultă :
Vreau s'o ştii şi tu : M'am dus, nefericit de mine !
Le. Dar eu, pe Polux. sunt mântuită.
Dar, ce-i ? Dece-ţi place sa spui,
Că eşti nefericit ?
Ph. Că parte n'am de ce iubesc.
Le. Phaedromus, dragà, îmi lasa plânsul.
Ingrijeşte-te tu numai de mine, sa n'am sete şi o să-ţi aduc şi eu afara într'una pe aceea, pe care o iubeşti.

Ph. Dacă o să te ţii de vorbà, am să-ţi ridic şi eu o statuă, nu din aur, ci din viţa curata, sa-ţi cinsteascà gâtlejul.
Dacă ea o sá vina încoa, la mine afara, cine e mai fericit pe lume ca mine, Palinurus ?

Pa Pe Polux, a iubì cu buzunarele goale, e chin curat !

Ph. N'o să fie aşà. Chiar azi poate să pice parasitul cu banii, încoa.

Pa. Mare pricopseală, dacă o să aştepţi ce n'o să vină niciodată !

Ph. Ce zici, să m'apropiiu de uşe şi să 'ncep a-i cântà ?

Pa. Dacă aşà ţi-e cheful, nici nu te opresc, nici de silit nu te silesc, că destul de schimbat te văd, stăpâne, la apucături şi fire !

Ph. Dragi zăvoare, dragi zăvoare, o voioasă salutare,
Cu iubire şi dorinţa vă cinsteşte 'n rugă mare,
Un amant plin de 'ncântare.
Vă 'nduraţi şi-l luaţi în seamă,
Dându-i în a lui cinstire o păgână sărbătoare.
Iute, daţi-vă deoparte, scoateţi-mi iubita-afară,
Care sângele din vine mi-l sorbì c-o sete-amară.
Vai, zăvoare fără milă,
Cât vă e de mine silă !
Voi dormiţi, dormiţi din greu
Şi nu ştiţi de dorul meu !
Că văd prea bine,

www.digibuc.ro

Cât vă e silă de mine [1])! 155

Dar taci, taci!

Pa. Pe Hercle, eu unul tac.

Ph. Simt sgomotul. Insfârşit, pe Polux, zăvoarele îmi împlinesc dorinţa.

Leaena. Palinvrvs. Planesivm.

Phaedromvs.

Le. [2]) Strecoară-te binişor şi înabuşe sgomotul uşii şi scârţâitul tâţânii, draga mea Planesium, ca nu cumvà stăpânul să ne simtă, ce facem aci.

Stai, să le stropesc cu puţină apşoară [3]). 160

Pa. (către Phaedr). Vezi-o cum se mai pricepe la doctorii, tremuriciu [4]) ăsta! Pentru ea, vinul, şi pentru uşi, apa!

Pl. Unde eşti [5]), cel care m'ai chemat în numele lui Venus? Iată-mà-s înaintea ta şi te rog sa faci şi tu la fel.

Ph. Iată-mă! Căci, de n'aş fi aci, aş fi bun de bătut, mierea mea cea dulce.

Pl. Sufletul meu, un îndrăgostit nu şeade frumos să stea 165 aşà departe de mine.

Ph. Palinurus, Palinurus!

Pa. Spune, dece strigi pe Palinurus?

---

1) Ph. *pessuli, heus pessuli, uos saluto lubens,*
uos amo, uos uolo, uos peto atque opsecro,
gerite amanti mihi morem, amoenissumi,
fite caussa mea ludii barbari,
sussilite, opsecro, et mittite istanc foras
quae mihi misero amanti ebibit sanguinem.
hoc uide ut dormiunt pessuli pessumi
nec mea gratia commouent se ocius!
re spicio nihili meam uos gratiam facere.

— E frumoasa serenadà a porţii, unică în literatural atină. Totul se petrece într'un cadru demn de cel mai curat romantism. Obiceiul acesta de a se cânta la poarta iubitei mai e menţionat şi aiurea *(Mercator*, v. 406—411; *Persa*, v. 569).

2) Recitativ, v. 158—215. *(trochaici septenarii).* — 3) *aquolam suffundam.* — 4) *tremula.* — 5) *ubi tu's qui me conuadatu's.*

www.digibuc.ro

Ph. E încântătoare [1])!

Pa. Mai mult decât încântătoare!

Ph. Sunt zeu curat!

Pa. Ba, om curat, care nu preţueşti cine ştie ce!

Ph. Ai văzut, ori o să mai vezi tu o mai mare asemănare cu zeii?

Pa. Eşti bolnav deabinelea şi lucrul ăsta mă pune pe gânduri.

Ph. Nu-mi eşti pe plac. Taci.

Pa. Se chinueşte pe el însuş [2]) omul, care are înaintea ochilor iubita, ce iubeşte şi lasă să-i scape prilejul, ce i-se prilejeşte.

Ph. Are dreptate să mă certe. Fireşte că nu-i lucru puţin decând tot adăst eu prilejul ăsta.

Pl. Ţine-mă şi ca îmbrăţişează-mă odată.

Ph. Asta-i şi scopul vieţii mele! Te opreşte el stăpânul [3]), dar şi eu mi te am fără ştirea lui!

Pl. Mă opreşte? Nici n'o poate şi nici c'o va putea. Moartea singură va fi în stare să mă înstrăineze cu sufletul de tine.

Pa. (aparte). Zău, de mă mai pot ţine, să nu-mi învinovăţesc stăpânul: Iubirea cu socoteală, ce să zic, e bună; în neştire, începe să numai fie bună; fără măsură însă, cum face stăpânul meu, e nebunie curată.

Ph. Fiecare cu ale lor: Regii cu regatele lor, bogaţii cu bogăţiile, onorurile, virtuţile, luptele, räsboaele lor. Să-şi aibă fiecare ce e al lor şi să nu-mi pizmuească ce e al meu.

Pa. Ce-i cu tine? Ţi-ai pus în gând să-mi privighezi [4]) aci, în faţa lui Venus, Phaedromus? N'are să treacà mult şi-o să înceapă a se luminà de ziuă.

Ph. Taci.

Pa. Ce, să tac? Mai bine te-ai duce să te culci, să dormi.

Ph. Dorm. Nu mă trezi cu ţipetele tale.

Pa. Eşti treaz deabinelea.

Ph. Dorm în felul meu. Aşà mi-e mie somnul.

Pa. Ei, muiere! E nărozie curată să răsplăteşti cu rău un om, care n'are nicio vină.

---

1) *nimi' lepida.* — 2) *ipsu'.* — 3) *eru'* (p. *erus*). — 4) *peruigilare.*

www.digibuc.ro

Pl. Te-ai mânià tu, dacă te-ar alungà cinevà dela masă, pecând mănânci?

Pa. S'a sfârşit! Se topesc amândoi de dragoste; amândoi au înebunit. Ia uită-te la ei, cum mi-se mai vâră unul într'altul? S'ar părea că nu se pot indestul îmbraţişà. O să vă despărţiţi voi, odată?

Pl. Fericirea deapururi nu-i dată omului! Mai veni şi nesuferitul ăsta să ne strice tot cheful.

Pa. Ce spui, neruşinat-o? Chiar tu cu ochii ăştia de bufniţă să má numeşti „nesuferit", pocitanie buhăită de beţie, muiere de nimic!

Ph. Indràzneşti să-mi ocărăşti pe Venus a mea? Un rob, pe care-l pot oricând plesni cu nueaua, să îndrasnească asemenea vorbe? Pe Hercle, păcatu te impinse sá vorbeşti aşà vorbe! Na, ia-ţi acum platà obrasnicii tale, ca altădată sa te'i veţi minte, sa-ţi cântăreşti cuvintele!

Pa. Scapa-má, tu, Venus, zeiţa nopţilor albe [1])!

Ph. Iaraş o începi, nepricopsitule?

Pl. Te rog, numai da deasurda într'un nesimţitor, ca o piatrà, sa nu-ţi faci rau la mânä.

Pa. Vai, Phaedromus, ce ruşine, ce nelegiuire mare pe tine! Pe cel care te'ndeamna la bine, îl snopeşti în pumni, iar pe paţachina asta de nimic [2]) o indrageşti de zor. Se poate o judecata mai strâmbà ca asta?

Ph. Arata-mi un îndragostit, care să se poată stăpâni şi ţi-l platesc cântărit cu aur.

Pa. Da-mi şi tu mie un stăpân sănătos la cap, la care sa robesc şi eu ca lumea şi ţi-l plătesc şi eu cântărit la fel cu... arama!

Pl. Te las cu bine, puişorul meu. Aud sgomot şi scârţieturi la încuetoare. E portarul, care deschide templul. Şi rogu-te, multă vreme o să ne mai iubim noi aşà mereu pe furiş?

Ph. Puţiná zàbava. Sunt patru zile decând mi-am mânat parasitul în Caria sa 'mprumute nişte bani. Astăzi trebue sa pice înapoi încoa.

---

1) *Venu' noctuuigila.* — 2) *nugas meras.*

www.digibuc.ro

Pl. Prea multă codeală să iei o hotărîre.

Pa. Aşà să-mi ajute Venus, de am să te mai las eu mai mult de trei zile în casa asta şi de n'am să te mântui, răscumpărându-te.

Pl. Să nu-ţi uiţi vorba. Mai na încă o sărutare înainte de plecare.

Ph. Pe Hercle, o domnie să mi-se deà şi tot nu te-aş schimbà pe ea! Când te-aş mai puteà vedea?

Pl. Ei, dacă ţi-e aminte, fă-mă liberă: Dacă mă iubeşti, răscumpără-mă. Lasă la oparte întrebările astea şi sileşte-te să dai tu cel mai mult. Rămâi cu bine.

Ph. Iar má părăsì! Palinurus, sunt mort deabinele!

Pa. Şi eu la fel, mor de bătaia primitá şi de somn.

Ph. Vino cu mine.

ACTVL AL II-lea.

Cappadox. Palinvrvs.

Ca. (ieşind din templu) [1]) Deacù mi-am pus în gând să mă carabănesc afará din templu, că văd eu ce fel îi e inima lui Aesculapius. Puţin îi pasá lui de mine şi nici pomeneala sa mă tămăduească [2]). Sănătatea mă părăseşte din ce în ce mai mult, durerile se înteţesc [3]); am început chiar sa umblu, caşìcum m'aş fi încins [4]) peste splină cu nişte bete, par'ca aş avea în pântece doi copii gemeni. Şi altă teamá n'am decât groaza de a nu mă 'ncinge durerile pela şale, nenorocitul de mine.

Pa. (ieşind din casà). Dacá ai fi om cu judecatá, m'ai ascultà pe mine, Phaedromus şi ţi-ai gonì din suflet amaraciunea. Tremuri, că parasitul încă nu se înapoiazá din Caria. Eu

---

1) Diverbium v. 216–79 *(iambi senari).*

2) Cappadox, codoşul, bolnav, petrecea noaptea în templul lui Aesculapius, în credinţa că zeul îi va arăta, în vis, remediul boalei. Scriitorul creştin, Tertullianus, ironizează această credinţă păgână *(Apologeticum,* XXI, 11). Deaceea acţiunea se petrece în Epidauros, unde erà templul făcător de minuni al lui Aesculapius.

3) *valetudo descrescit, adcrescit labor.* — 4) *cinctus ambulo.*

www.digibuc.ro

însă cred că va veni cu banii, pentrucă, dacă n'ar fi să-i aducă, nici cu lanţuri de fier nu ar fi putut fi oprit sa nu alerge încoa, la ieslele sale, unde-l aşteapta mâncarea.

Ca. Cine vorbeşte aci?

Pa. Ce voce aud eu?

Ca. Palinurus, sa fie oare, robul lui Phaedromus?

Pa. Cine-o mai fi şi aratarea asta, cu burta cât o baniţă [1]) cu ochii verzi ca iarba [2])? După înfăţişare, par'ca l-aş cunoaşte eu, după chip nu mi-l pot aduce deloc aminte. Stăi, acuma îl ştiu: E Cappadox, codoşul. Sa ma duc spre el.

Ca. Salutare, Palinurus.

Pa. O, cap de bandit, fii salutat. Ce faci?

Ca. Ia, umbra pamântului!

Pa. Aşàcum o şi meriţi! Dar ce-ţi e?

Ca. Splina ma ucide, ranichii ma dor, plămânii mi se destrama [3]) ficatul má munceşte, inima atinsa pâna 'n fund, maţele mă dor şi ele toate.

Pa. De-i aşà, boala de ficat e care te munceşte.

Ca. Ce uşor e sa-ţi baţi joc de boala omului!

Pa. Mai îndură [4]) şi tu câtevà zile, pâna ţi-se impuţesc [5]) deabinelea intestinele şi pâna atunci acum e bine sá le dai la saratură [6]). Ca, de-ai sa faci treaba asta, o sá ajungi tu mai fără preţ decât intestinele tale.

Ca. Splina mi-e umflată.

Pa. Mişcă-te, asta face foarte bine la splină.

Ca. Ia, lasă astea laoparte, rogu-te şi răspunde-mi la ce te întreb eu. De-a fi sá-ţi povestesc visul, pe care l-am visat în somn [7]), noaptea asta, ai putea tu să-i dai tàlmăcirea?

Pa. Auzi vorbá! Dar eu sunt singurul muritor, care mă pricep la tàlmăcirea lor. Chiar tălmăcitorii de meserie vin la mine să-mi afle părerea. Şi răspunsurile, pe cari le dau lor, sunt toate oracule adevărate.

---

1) Imbràcămintea codoşilor erà exagerată într'adins.
2) *oculis herbeis.* — 3) *distrahunt.* — 4) *perdura.* — 5) *exputescunt.*
6) *Salsura.* — 7) *somniaui dormiens.*

www.digibuc.ro

Cocvs. Palinvrvs. Cappadox. Phaedromvs.

Co. Palinurus, ce-mi stai? Dece nu-mi dai cele trebuincioase [1]), să găsească cina gata, când va sosi parasitul?

Pa. Stai puţin, să-i tălmăcesc ăstuia un vis.

Co. Dar, ce, nu eşti tu, care-mi dai fuga la mine, oridecâteori visezi câte cevà!

Pa. Nu tăgăduesc.

Co. Aide, du-te de-mi dă.

Pa. (Către Cappadox). Aide, până mă înapoiez eu, povesteşte-i astuia visul. Iţi las un înlocuitor mai grozav şi decât mine, căci şi eu, ce bruma ştiu, dela el doar ştiu.

Ca. Numai să vrea.

Pa. O să vrea. (iese).

Ca. (Arătând spre Palinurus). Puţini sunt ca ästa, aşà de ascultători la porunca stăpânului! Ascultă dar.

Co. Am să te ascult, deşi nu te cunosc.

Ca. In noaptea asta mi se făcea în somn [2]) că văd pe zeul Aesculapius stând aşà îndepărtat de mine. Mi se făceà că n'are gând să se apropie de mine şi nici că vrea să ştie de mine.

Co. Crezi că ceilalţi zei sunt mai deomenie? Toţi sunt o apă; se înţeleg de minune între ei. Să nu te prindă deci mirarea dece nu-ţi e mai bine. Poate c'ar fi fost mai nimerit pentru tine să te fi culcat în templul lui Juppiter, care te ajută în jurămintele tale.

Ca. Dacă toţi, cari au jurat strâmb, ar fi să se culce acolo, nu i-ar încăpeà tot Capitoliul.

Co. Ia aminte la vorba asta: Fă pace cu Aesculapius, ca nucumvà să ţi-se întâmple marea nenorocire, care ţi s'a prevestit în somn.

Ca. Bine zici. Mă duc să-l rog. — (intră în templu).

Co. Să-ţi fie de cap! (intră în casă).

Pa. (Ieşind din casă). O, zei nemuritori! Ce-mi văd ochii? Cine să fie cela deacolo? Să fie oare parasitul, care a fost

1) *quae opu' sunt.* — 2) *in somnis uisus sum uiderier.*

www.digibuc.ro

trimis în Caria ? Ei, Phaedromus, vino afară, vino, vino, îţi spun, mai repede.

Ph. Ce sunt strigătele astea pe tine ?

Pa. Il văd pe parasit venind în goana mare, iată-l [1]), tocmai colo, în capul pieţii. Să ascultăm deaci, ce-o să spună.

Ph. Aşà zic şi eu.

Cvrcvlio. Phaedromvs. Palinvrvs.

Cv. [2]) Inlături din cale-mi, de vă cunosc, ori nu, oricine aţi fi voi, căci am o însărcinare de împlinit aci [3]). Fugiţi cu toţii, în lături, lăsaţi-mi drumul deschis, ca nu cumvà în fuga-mi să reped pe carevà, cu capul, cu cotul, cu pieptul, cu genunchii ! Şi-aşà sunt de grăbit, aşà de mare-i zorul şi aşà de iute fuga-mi, că nimeni, oricine ar fi el şi oricât de puternic, n'ar putea să-mi stea în cale : Nici general, nici tiran, oricum ar fi, nici agoranom, demarch, ori comarch [4]), oricare le-ar fi gloria şi tot ar cădea grămadă la pământ, asvârliţi din cale-mi cu capul cât colo, în stradă [5]).

Cât despre acei Grecotei, înfăşuraţi în haina lor grecească [6]), cari forfotesc pe străzi, cu capul lor acoperit [7]), păşind încărcaţi de cărţi [8]) şi pomana strânsă din mila altora [9]), se opresc

---

1) *ellum.* -- 2) Recitativ, v. 280—370 *(troch. septenarii).*

3) Intrările acestea grăbite sunt un lucru obişnuit în comedia veche. Şi cu toată graba, au însă destul timp a se întârzià şi a spune la nărozii.

4) Demnităţi greceşti. E curios cum Plautus aici a păstrat denumirea grecească şi nu le-a latinizat, ca mai pretutindeni. *Agoranomus* (vezi şi *Captivi* 824) = Edilul, la Romani ; — *Demarchus* = Şeful unei deme (împărţire administrativă, grecească. In *Aulularia*, v. 178—180, e o aluzie la demă) ; — *Comarchus* = Primar de comună rurală.

5) *in via de semita. Via* = drum, cale, stradă ; *semita* = potecă, calea dreaptă, ce-şi croià cinevà în linie dreaptă în mers, în drum.

6) *palliati.* — 7) *capite operto.* Cei vechi umblau de regulă cu capul descoperit. — 8). *saffarcinati cum libris.*

9) *Sportula.* Pasagiu extrem de interesant, din care putem să ne facem o ideie de felul cum filozofii şi învăţaţii greci îşi făceau drumul spre Roma, aducând şi popularizând ştiinţa lor şi odată cu ea şi viţiile unei rase, în decadenţă şi intrată în descompunere, pentru care un po-

www.digibuc.ro

în grupe, discută între ei, cu mutra lor de robi fugiţi, stau în calea oamenilor, împiedecă circulaţia, aruncă în dreapta şi-n stânga la cugetări de ale lor filozofice, pe cari îi vezi într'una bând prin cârciumi, unde, dupăce au făcut vreo învârteală, se aştern pe băutură caldă, cu capul lor acoperit, pornind-o pe străzi, beţi şi cu mutra lor de oameni trişti, de am să-i întâlnesc în cale-mi măcar pe vreunul din ei, am să-i fac să le sune terciul [1]) în burtă-le. La fel şi cu robii dela oraş, cari îşi pierd vremea, în stradă, cu joaca de a mingea, am să-i pisez cu picioarele şi pe cei ce aruncă mingea, caşi pe cei ce o prind. Dacă ţin la pielea lor, mai bine ar stà cu toţii pela casele lor.

Ph. Bine mai glăsueşte, păcat numai că n'are şi puterea să 'ndrepte răul! Ce spune el, e tocmai aşà : schimbate sunt moravurile, până şi robii numai sunt cei dealtădată. Lipseşte măsura în toate.

Cv. Cine să-mi spună, unde-o fi Phaedromus, geniul mântuitor al meu? Aşà-i de mare graba, că trebue să dau numai decât cu ochii de el.

Pa. Pe tine te caută.

Ph. Ce zici, dacă ne-am duce spre el? Ei, Curculio, ascultă!

Cv. Cine má cheamă? Cine-mi pomeni numele?

Ph. Unul, care doreşte să te întâlnească.

Cv. Nu mă doreşti tu mai mult, decum te doresc eu pe tine.

Ph. O, venitule la timp, Curculio cel mult dorit, fii bun sosit!

Cv. Bun găsit!

Ph. Mà bucur c'ai venit sănătos. Intinde-mi mâna-ţi dreaptă. Cum stăm cu nàdejdea mea? Vorbeşte, te rog, pe Hercle.

Cv. Vorbeşte, te rog, dar cu a mea?

Ph. Ce-ţi e?

Cv. Mi-se întunecă privirea, genunchii mi-se încovoaie de sfârşeală.

Ph. Pe Hercle, din pricina oboselii, se vede.

Cv. Ţine-mă, ţine-mă, te rog.

---

por viteaz şi răsboinic, ca cel roman, nu puteà aveà decât dispreţ. Toată această parte nu poate fi decât o lucrare proprie a lui Plautus, neputând exista în originalul grec. — 1) *polentarium.*

www.digibuc.ro

Ph. Uite, cum s'a îngălbenit! Daţi-i repede un scaun, să şeadă şi un ulcior cu apă. Vă mişcaţi odată?

Cv. Imi e greu la inimă.

Pa. Vrei apă?

Cv. Dacă e amestecată cu bucăţi de carne, dă-mi-o, te rog, s'o sorb dintr'o sorbire [1]).

Pa. Vai de capul tău!

Cv. Vă rog, pe Hercle, faceţi să mă bucur că am venit [2]).

Pa. Cât pofteşti. (Se pun amândoi să-i facă vânt).

Cv. Ce faceţi, rogu-vă.

Pa. Vânt. 315

Cv. Dar nu de vânt [3]) îmi arde mie.

Ph. Atunci, dece-ţi arde?

Cv. De mâncare, să am şi eu dece mă bucură c'am venit.

Pa. Juppiter şi toţi zeii să te trăsnească!

Cv. M'am dus! Slabă nădejde! Dinţii mi-s tobă de carte şi fălcile-mi stau încleştate de foame [3]). In halul ăsta picai şi eu, cu stomacul gol şi lihnit de foame.

Ph. O să ţi-se dea chiar acum cevà în gură.

Cv. Pe Hercle, cu acel „cevà" nu mă mulţumesc eu. Vreau 320 lucru pipăit, iar nu acel cevà al tău.

Ph. Dar dacă ai şti tu ce bunătăţi ne-au rămas dela masă [4])?

Cv. Nu-ţi închipui ce bucurie mi-ar face să ştiu şi eu unde sunt? Dinţii simt o poftă nebună, să dea cu ochii de ele.

Ph. Şuncă, tobă de porc, uger de porc, limbă.

---

1) *opsorbeam.* — 2) *facite uentum ut gaudeam.* Joc de cuvinte greu de redat asupra cuv. *ventum. (ventum* particip. lui *venio* = că am venit; dar şi acus. sing. al subst. *ventus* — vânt). Curculio l-a luat în înţelesul verbal: *că a venit* (deoarece obiceiul erà să se dea cuivà mâncare, la sosirea acasă), iar Palinurus în înţelesul de *vânt.* — 3) *uentulum*, diminutivul lui *ventus*, ca să dispară echivocul.

3) *Grammarum habeo dentes plenos.* Alţii (Fabia), dau: *Os amarum habeo, dentes flent.* — Amară-mi e gura, dinţii îmi plâng de jeale; — *lippiunt fame.*

4) *reliquiae.* Erau de regulă mâncările rămase din ajun şi cari se mâncau a doua zi, reci, sau încălzite. Detaliu preţios p. cunoaşterea mâncărilor timpului. (V. şi *Aulularia*, v. 400; *Menaechmi*, v. 210; *Persa*, v. 105.

www.digibuc.ro

Cv. Şi spui tu că ai toate acestea? In cămară, se înţelege?

Ph. Ba nu, sunt puse pe talere. Toate astea s'au pregătit pentru tine, când s'a aflat c'ai să vii.

Cv. Vezi, să nu mă păcăleşti!

Ph. Aşà să am eu parte de aceea, pe care o iubesc, dacă spun minciuni. Dar nu-mi spuseşi nimic despre cele ce te-am trimis.

Cv. N'am adus nimic.

Ph. M'ai prăpădit!

Cv. Dacă-mi daţi o mână de ajutor, aş puteà găsi. Dupăce plecai, mânat de tine, ajunsei în Caria. Văd pe prietenul tău, îl rog să facă rost de bani. Vei şti că bunăvoinţa nu i-a lipsit; nici să te înşele n'a voit, c'aşà se cade să fie şi să se ajute prietenii între ei. Imi spuse deci verde în faţă, cu bunăcredinţă dealtfel, că şi el, caşi tine, se găseşte la mare — strâmtoare de bani.

Ph. Cu vorbele astea, chiar că mă dedeşi gata!

Cv. Ba, dimpotrivă, te scap şi vreau să te văd scăpat. După-ce-mi dete răspunsul ăsta, o luai şi eu spre for, amărît, c'am făcut într'acolo un aşà drum degeaba. Intâmplarea însă face să dau cu ochii de un militar. Mă apropiiu de el şi-i dau un bună ziua, prietenește. „Bună ziua“ îmi răspunde şi el. Mă prinde apoi de mână, mă trage la oparte şi începe a mă cerceta, cu ce treabă am venit prin Caria. Ii răspund şi eu c'am venit, aşà, în preumblare. Atunci el mă întreabă, de nucumvà cunosc eu, în Epidauros, pe bancherul Lyco. Ii răspund că-l cunosc.
— „Dar pe Cappadox, codoşul“?
— „I-am fost şi prin casă“, îi spun eu. „Dar ce ai cu el“?
— „Pentrucă am cumpărat dela el, cu treizeci mine, o fată, cu toate veşmintele şi bijuteriile ei, pentru cari am mai dat pe-deasupra încă zece mine [1])“.
— „Şi i-ai dat banii“? îl întreb eu.
— „Nu, pentrucă banii sunt în păstrare la un bancher, la acel Lyco, despre care pomenii eu, căruia i-am lăsat vorbá să în-

1) Detaliu preţios. O fată tânără e preţuită: 30 mine = 2910 fr. şi hainele ei la 10 mine = 970 fr.

www.digibuc.ro

lesnească pe cel ce-i va aduce dela mine scrisoare pecetluită cu inelul meu, ca să poată luà dela codoş pe fată, cu bijuteriile şi veşmintele ei".

Isprăvindu-şi ce avù de spus, îl las, cu gândul să plec, dar el mă şi chemă îndărăt şi mă pofteşte la masă. Să-l refuz, nu se cădeà.

„Ce zici, dacă am merge să mâncăm împreună"? Propunerea nu erà de lepădat: „că ziua nu se cade s'o pierzi fără rost şi nici noaptea să-ţi baţi joc de ea". „Cina este pregătită", „şi noi ne aşezarăm la masă, că pentru noi se pregătise ea".

Dupăce ne ospătăm cu mâncare şi băutură, cerù să i-se dea zarul şi mă pofteşte să joc cu el. Eu pun rămăşeag haina, el inelul, invocând numele lui Planesium.

Ph. Iubita mea?

Cv. Ai puţină răbdare! Aruncă cei patru vulturi. Pun mâna pe zar şi chem şi eu în ajutor pe Hercules, doica mea dătătoare de viaţă, şi-mi cade lovitura regelui [1]). Ii umplu în sănătate-i un pahar mare, pe care el îl beà, îşi pleacă apoi capul pe masă şi adoarme. Ii iau şi eu frumuşel inelul şi-mi las bineşor jos depe pat picioarele, să nu simtă militarul. Oamenii casei mă întreabă, unde mă duc. Le răspund şi eu că mă duc acolo, unde se duce tot omul, care este sătul [2]). Şi când dădui cu ochii de uşe, mă şi strecurai repede pe ea, afară.

Ph. Bravo!

Cv. Asta s'o spui la urmă, când va fi dusă la bun sfârşit dorinţa, pe care o ai. Acuma să mergem în casă să plăsmuim scrisoarea.

Ph. Din parte-mi, nicio întârziere.

Cv. Dar mai întâi să dăm o raită prin cele şunci, costiţe, limbi de porc, căci doar ele ne ţin stomacul: Mai cu pâine, cu cevà carne friptă la foc, cu un pahar mare şi-alături o oală plină cu vin, o să ne vină mai bine ideile [3]).

Tu ai să pui pecetea pe scrisoare, ăsta o să ne servească,

---

1) *iacto basilicum.* Câştigase Curculio. — 2) *me ire quo saturi solent.* — 3) *sati' consilia.*

www.digibuc.ro

ĭăr eŭ o să mănânc. Cât despre scris, o să-ţi spun eu cé să scrii [1]).

Vino cu mine încoa, înăuntru, în casă.

Ph. Vin.

ACTVL AL III-lea.

Lyco. Cvrcvlio. Cappadox.

Ly. [2]) Om norocos şi pace! Imi făcui socotelile să văd ce e al meu şi cé e al altora. Nu plătesc celor ce le sunt datoŕ, rămân om bogat; le plătesc, ce datorez, atunci datoria e mai mare decât ce am eu. Insă, pe Hercle, la urma urmei, de stau să cuget bine, de va fi să mă 'ncolţească cu cererile, o să mă văd ajuns în faţa judecătorului. Meteahna asta o au doar mai toţi cămătarii: Cer delă unii şi dela alţii, dar ei nu dau niciodată înapoi ce au luat; şi dacă cumvà vreunul îşi cere dreptul său mai cu gălăgie, afacerea sé sfârşeşte cu bătaie [3]).

Omul, care îşi agoniseşte un ban la vremea lui, dacă nu ştie să şi-l păstreze cu chibzueală, repede şi moare de foame.

Umblu să cumpăr un rob, din cei tineri şi de se poate să-l iau numai de 'mprumut. Cu banii am alte nevoi de împlinit.

Cv. (ieşind din casă, către Phaedromus). Când sunt sătul, să nu mă sfătueşti: Nu uit şi ştiu tot. Afacerea asta am să ţi-o aduc la bun sfârşit, să-ţi placă. Linişteşte-te.

Pe Polux, iată-mă-s îndopat cum trebue şi totuş pare-mi-se să mai fi rămas în stomac un locşor liber, unde aş mai puteà vârî şi rămăşiţa rămăşiţilor.

Cine o mai fi şi ăsta, care salută pe Aesculapius, cu ca-

---

1) Să se compare realismul acestei povestiri cu povestirea lui Chrysalus din *Bacchides*, v. 250-350; şi a lui Sosia din *Amphitruo*, v. 185-260 şi aiurea. — 2) Diverbium, v. 371—461 *(iambi senarii)*.

3) Creditul, de care se bucurau aceşti oameni, se vede lămurit aci: Erau socotiţi drept oameni neeinstiţi: înşelau, luau dobinzi mari (vezi *Casina*, prolog. 25) şi la cea dintâi ocazie fugiau cu banii şi se aşezau într'alt oraş (o aluzie la v. 559). Locul lor erà în for, unde-şi aveau mesele (vezi vers. 682), caşi zarafii de astăzi.

www.digibuc.ro

pul acoperit? [1]) Stăi! E chiar omul, pe care-l caut eu. (Către un rob). Ia-te după mine. O să mă fac că nu-l cunosc. (către Lyco). Ei, ascultă!

Ly. Chiorule, cu un ochiu, bună ziua!

Cv. Ia ascultă, au, îţi rîzi de mine?

Ly. Pari a fi din neamul Coculiţilor [2]), căci numai ei aŭ un singur ochiu.

Cv. Am fost lovit de o săgeată [3]), în lupta dela Sicyon.

Ly. Că e ce spui tu, ori că ochiul ţi-a fost scos de cioburile vreunei oale cu cenuşe [4]), aruncată în capu-ţi, asta ce má priveşte pe mine?

Cv. (aparte). Asta-i chiar ghicitor curat, spune lucruri adevărate! Că doar săgeţile acelea decâteori nu s'au spart ele în capul meu! (tare). Tinere, pentru ţară am primit semnul ăsta, pe care îl am; te poftesc să nu mă insulţi.

Ly. De-i aşà, dacă nu am voie să te insult, să te dau atunci în judecată [5])

Cv. N'o să mă dai în judecată; mie nu-mi place, nici forul, unde se ţin judecăţile, nici locul, unde se fabrică legile. Insă, dacă poţi să-mi arăţi pe acela, pe care îl caut eu, ţi-ai capăta dinspre partea mea o mare şi adevărată mulţumire. Caut pe bancherul Lyco.

Ly. Ia spune-mi, dece îl cauţi şi din partea cui?

Cv. Să-ţi spun. Din partea ostaşului Therapontigonus Platagidorus [6]).

Ly. Pe Polux, cunosc numele ăsta: Când îi scriu, umplu cu el patru pagini. Şi, dece-l cauţi pe Lyco?

Cv. Am fost mânat să-i aduc tăbliţele astea.

Ly. Şi tu, cine eşti?

Cv. Robul desrobit al lui, pe care toţi mă numesc Summanus.

---

1) *capite operto.* In semn de adâncă închinăciune, obiceiul erà a-se acoperì capul, când se rugà. (Plut. *Quaest. rom.* 10) V. şi *Mostel.* 524.

2) *Coculitum.* Pobabil: Ciclopi, cari aveau un singur ochiu.

3) *catapulta.* Maşină de răsboiu, care aruncà săgeţi dela distanţă.

4) *aula cum cinere.* — 5) *inforare.*

6) Toţi militarii au nume lungi şi pompoase.

www.digibuc.ro

Ly. Summanus, bună ziua. Dece te numeşti Summanus? Fă-mă s'o stiu şi eu [1]).

Cv. Pentrucă scotocesc prin haine [2]), de dau peste vreunul doborît de beţie [3]). Deaceea şi oamenii m'au poreclit: „Summanus, borfaşul".

Ly. Vezi-ţi de găsduire aiurea, căci la mine nu-i loc pentru un „borfaş", ca tine. Cel pe care îl cauţi, eu sunt.

Cv. Rogu-te, tu eşti Lyco, bancherul?

Ly. Eu sunt.

Cv. Therapontigonus mi-a zis să-ţi spun multe salutări şi să-ţi dau aceste tăbliţe.

Ly. Mie?

Cv. Da. Ţine-le şi uită-te la pecete. O cunoşti?

Ly. Cum să n'o cunosc? Iată un om înarmat cu scut, străpungând cu sabia un elefant [4]).

Cv. Ce stă scris acì, mi-a spus să te rog să-i faci, dacă vrei să-ţi ai recunoştinţa lui.

Ly. Dă-te laoparte, să văd ce stă scris acì.

Cv. Cu plăcere, aşàcum ţi-e voia, numai să dobândesc dela tine ceeace mi-e mie aminte.

Ly. „Ostaşul Therapontigonus Platagidorus multă salutare trimite prietenului său, Lyco, din Epidauros".

Cv. (aparte). E al meu: Se apropie de laţ [5]).

Ly. „Te rog şi-ţi cer să dai omului, care-ţi aduce tăbliţele astea, pe fata aceea, pe care am cumpărat-o acì, la voi, de faţă cu tine şi prin mijlocirea ta, împreună cu bijuteriile şi toate veşmintele ei. Cât despre învoiala făcută o ştii: Să dai codoşului banii, iar ăstuia pe fată".

---

1) *fac sciam.* — 2) *summano* = a scotocì prin buzunare. Joc de cuvinte cu *Summanus*, zeul borfaşilor.

3) După trad. lui E. Sommer. Textul dat de Lindsay: *ubi obdormiui ebrius* = când dorm dus doborît de beţie, — dacă nu e o glumă, e imposibil de înţeles.

4) Erà pecetea militarului, împrimată pe inelul, pe care i-l luase Curculio. — 5) *hamum uarat.* Metaforă. E vorba de cursa ce se întindeà paserilor şi în care se puneà mâncare, ca să le atragă. Când pasărea se apropià şi gustà din ea, erà caşì prinsă.

www.digibuc.ro

Dar el, unde e? Dece n'a venit şi el?

Cv. Să-ţi spun: Acum patru zile am picat şi noi din India în Caria şi acolo vrea să-şi ridice o statuă de aur, de sus şi până jos, din aur Philippian, înaltă de şapte picioare, care să-i stea ca un monument neperitor al faptelor sale.

Ly. Şi cam pentruce?

Cv. Să-ţi spun: Pentrucă el singur a răpus şi asta în douăzeci de zile numai pe; Perşi, Paphlagoni, Sinopi, Arabi, Carieni, Cretani, Syrieni. Apoi Rhodia, Lycia, Peredia, Perbibesia, Centauromachia, Classia Unomammia, Libya cu tot ţărmul ei şi toată Conterebromnia [1]).

Cu un cuvânt, jumătate din neamurile pământuiui, au fost răpuse până la unul, numai de mâna lui, în douăzeci de zile.

Ly. Mă!!

Cv. Dece te minunezi?

Ly. Pentrucă în cuşcă, de a fi fost să fie vârîţi cu toţii, cum ai închide puii de găină [2]) şi tot n'ar fi putut să le dea măcar înconjurul, nici într'un an de zile! Pe Hercle, te cred acum că vii din partea lui, că spui şi tu la nărozii cu carul.

Cv. Aş mai puteà spune şi altele, de ţi-e aminte de aşàceva.

Ly, Nu ţin. Vino încoa cu mine, să duc la îndeplinire lucrul, pentru care ai venit. Dar, iată-ne omul. Codoşule, bună ziua.

Ca. Zeii să te binecuvinteze.

Ly. Bănueşti cam ce mă mână spre tine?

Ca. Spune, ce vrei.

Ly. Să primeşti banii şi să trimiţi fata cu ăla deacolo.

Ca. Dar dacă m'am legat cu jurământ?

Ly. Ce-ţi pasă, dacă-ţi primeşti banii?

Ca. Cine te sfătueşte, te ajută. Veniţi încoa cu mine.

Cv. Codoşule, vezi să nu mă prea zăboveşti.

---

1. Cuvinte făurite de Plautus: *Peredia* = Ţara mâncăcioşilor. *Perbibesia* = Ţara beţivanilor. *Unomammia* = Ţara femeilor cu un singur sân = Amazoane. *Conterobromnia* = Ţara cu vin bun.

2) *pulli gallinacei.*

www.digibuc.ro

ACTVL AL IV-lea.

Choragvs [1]).

Pe Polux, alegându-şi pe papugiul ăsta, Phaedromus nu puteà face o mai fericită alegere. Nelegiuit, fătarniç ?.... care din două cu siguranţă n'aş putea-o spune. Hainele [2]), pe cari i le-am închiriat, mă tem că n'o să le mai văd îndărăt. Deşi cu el n'am nimic de-a 'mpărţit, că doar lui Phaedromus i le-am încredinţat, totuş să nu-l pierd din ochi.

Acum, cât o să întârzie el afară, am să vă arăt locurile [3]), unde puteţi cu uşurinţă găsì pe cei, pe care-i căutaţi, să nu vă fie casna grea, atunci când vă e aminte să umblaţi după oameni de toată mâna: viţioşi, neviţioşi, cinstiţi, ori necinstiţi.

Vreţi să daţi peste cel ce jură strâmb, duceţi-vă la comiţii [4]). Peste cel mincinos şi lăudăros, la templul Cloacina [5]). Pe cei bogaţi şi risipitori, căutaţi-i la Basilică [6]). Tot cam peacì se vor învârti şi curtezanele, cam trecute şi oamenii de afaceri. Pe iubitorii de petreceri, pela pescării [7]). In partea de jos a forului se preumblă oamenii de treabă şi cu punga plină; în centru, aproape de canal, acolo sunt adevăraţii palavragii. In partea de sus, dincolo de lac [8]), acolo se adună neruşinaţii, limbuţii şi bârfitorii, cari, din nimic, scornesc cu îndrăsneală minciuni pe seama altora, când ar aveà atâtea de spus pe socoteala

---

1) Recitativ v. 462—486 *(troch. septenarii.*—2) Choragus = cel ce închirià costumele actorilor. V. şi *Persa,* v. 159; *Trinum* v. 858. Aci avem deaface cu un monolog de umplutură, menit a umpleà o pauză, cât timp scena rămâneà liberă, dupăcum se spune la vers. 466. Aiurea pauza e împlinită de cântecul flautistului *(Pseudolus,* 573). Scene la fel: *Miles gl.* 813—873; *Mostellaria,* 858, etc.

3) Pasagiu interesant, din care putem prinde un colţ, din viaţa forului roman, depe vremea lui Plautus. E o lucrare plautină.

4) *comitium* erà locul, unde se depuneà jurământul, deacì şi cuvântul: *comitiales* = martori de meserie *(Poenulus,* 584). Ironia se înţelege.

5) *Cloacina,* zeiţă, al cărui chip fusese găsit de regele Tatius, într'o cloacă. — 6) *sub basilica.* Basilica erà bursa Romei: O sală vastă, împărţită de regulă în trei galerii, prin două rânduri de coloane.

7) Pentrucă peştele erà unul din alimentele favorite, la masă.

8) Lacul Curtius, după unii.

www.digibuc.ro

lor, fără să mai fie nevoie să mai scornească la minciuni.

Sub vechile magherniţe sunt cei cari dau bani cu împru- 480
mut, ori se împrumută, cu camătă [1]). In preajma templului lui Castor, roesc aceia, în cari nu e bine să te încrezi prea iute. In mahalaua toscană [2]), acolo locuesc aceia, cari nu fac decât să se tot vândă pe sine. In Velabrum [3]) găseşti: brutari, măcelari, ghicitori, cei ce înşeală pe alţii, sau învaţă pe alţii să înşele, Cei bogaţi şi risipitori se întâlnesc la Oppia Leucadia [4]). 485

Dar a scârţâit uşa; să-mi pun strajă la gură. (iese).

Cvrcvlio. Cappadox. Lyco.

Cv. [5]) Ia-o înainte, tu, fecioară, că doar n'am ochii şi la spate să te pot păzi (Către Cappadox). Şi bijuteriile şi veşmintele şi orice ar mai fi având ea, toate sunt ale ei, aşà mi-a spus el.

Ca. Nu spune nimeni altfel.

Cv. Şi totuş nu strică, dacă ţi-o amintesc ceşice.

Ly. (Către Cappadox). Nu uità făgădueala c'ai să-mi dai înapoi 490
banii, cele treizeci de mine, de se va dovedi că fata e fiică de oameni liberi şi i-se va dărui astfel libertatea.

Ca. N'am să uit. Despre asta, fii pe pace. Iată, ţi-o mai făgăduesc şi-acum din nou.

Cv. Vream să nu-ţi uiţi de lucrul acesta.

Ca. Nu-mi uit şi pot da şi garanţie, cum stà scris la lege.

Cv. Să primesc garanţie dela un codoş, care n'are altcevà 495
decât limba, cu care să jure strâmb, dacă cumvà i s'a încredinţat cevà? Nici ce cumpăraţi, nici ce desrobiţi din robie, ori îl socotiţi ca al vostru, nimic nu e al vostru. Nu aveţi nicio credinţă, pentrucă nici voi nu puteţi chezăşui pe nimeni.

---

1) Compară *Truculentus* v. 65—76, locul unde îşi pierdeau vremea curtezanele şi tineretul, care venià să se împrumute.

2) Unde erau casele de prostituţie. Vezi şi *Cistellaria*, v. 562.

3) In *Captivi*. V. 489: Acì erau şi negustorii de untdelemn.

4) Probabil vreo casă de întâlnire.

5) *Recitativul* ce urmează mai departe, însă într'alt metru *(iambi septenarii)*, v. 487—532.

www.digibuc.ro

După mine, dintre toţi oamenii, voi codoşii sunteţi caşi: muştele, ţânţarii, ploşniţele, păduchii şi purecii: [1]) dobitoace desgustătoare, rele şi supărăcioase, care nu sunteţi bune de niciun lucru bun.

Niciun om de ispravă n'ar aveà curajul să lege cu voi vorbă, în for. Toată lumea l-ar învinovăţi, s'ar uita chiorîşi la el, l-ar necinsti. I s'ar spune că-şi pierde averea şi cinstea, deşi la urma urmei n'a făcut nicio faptă rea.

Ly. Pe Polux, dragă chiorule, după mine, bine îmi mai cunoşti tu pe codoşii ăştia!

Cv. Par'că pe voi, pe Hercle, nu vă socotesc şi nu vă preţuesc la fel: Sunteţi şi mai răi decât aceştia. Cel puţin aceştia îşi fac negustoria în locuri dosnice, pecând voi în însuş inima târgului; nefericiţi lumea, voi cu camăta, aceştia cu sfaturile lor rele şi pline de stricăciune!

Impotriva voastră câte legi n'a votat poporul [2]), dar pe cari voi le călcaţi în picioare, decum se şi pun în aplicare, ca unii cari într'una găsiţi o portiţă de scăpare [3])! După voi, legile sunt ca apa, ce a dat în clocote, dar care urmează a-se răci [4]).

Ly. Dacă tăceam, eră mai bine!

Ca. Eşti un bârfitor, care te pricepi de minune la bârfeli.

Cv. A spune răutăţi pe seama celor ce n'o meritä, spun şi eu că e un lucru rău spus; a le spune însă celor ce o meritä, e bine spus. Aşà cel puţin e părerea mea.

Pe mine unul puţin mă priveşte de chezăşuirea ta ori a altuia ca tine. Lyco, mai ai cevà cu mine?

---

1) *pulices.* — 2) Aluzie la legea Sempronia (Tit. Liv. XXXV. 7) din anul 561 (193 a. Cr.), deunde s'ar putea stabili data compunerii piesei, care ar fi posterioară votării legii aceştia, deci între 193—192. (Teuffel, op. cit.). — 3). *aliquam reperitis rimam.* Par'că ar fi vremurile deastăzi! Se vede că necinstea, reauacredinţa, s'au născut odată cu omul.

4) Iarăş o suspendare a acţiunii spre e se vârî aceste idei frumoase şi adevărate poate, pentru acele vremuri, dar cari n'au legătură cu acţiunea, o ţine în loc, deoarece Curculio aveà tot interesul să se grăbească, să nu vină poate militarul, să-i strice rosturile. Asemeni suspendări, în cari se introduc aluzii la moravuri, sunt lucruri obişnuite în comedia veche. De pildă, *Aulularia* (475—535, *Miles Gloriosus* (v. 650—765).

www.digibuc.ro

Ly. Să mergi sănătos.

Cv. Sănătate şi ţie.

Ca. Ei, tu! Cu tine vorbesc.

Cv. Spune, ce pofteşti?

Ca. Te rog s'o ai în deaproape-îngrijire, să se simtă bine. In casa mea am crescut-o cu îngrijire şi-n cinste.

Cv. Dacă te-a prins aşà milă de ea, dece atunci nu-o dărueşti cu cevà, să se bucure şi ea?

Ca. Nenorocirea să te —

Cv. Tine-ţi-o, să ai cu ce te lecuì de boală.

Ca. Dece plângi, proasto? Nu te teme, că doar, pe Hercle, în mâini bune te vândui. Sileşte-te să fii fată de treabă şi du-te cu el, frumoasa frumoaselor.

Ly. Summanus, mai ai cevà cu mine?

Cv. Sănătate şi rămas bun! M'ai ajutat cu bunăvoinţă şi cu osteneala şi cu punga.

Ly. Să-i spui patronului multă sănătate.

Cv. Am să-i spun. (Se duce cu fata).

Ly. Tu, codoşule, mai ai cevà cu mine?

Ca. Aceste zece mine să mi-le dai, să mă pot căutà cu ele, să mă tămăduesc de boală.

Ly. O să le ai. Trimite mâine după ele. (iese).

Ca. Fiindcă făcui un târg bun, se cade să merg în templu să mă'nchin. Am cumpărat-o odinioară, copilă mică fiind, cu zece mine [1]), însă deatunci nu i-am mai ştiut de urma aceluia, care mi-a vândut-o: O fi murit, se vede. Dar ce mă priveşte pe mine? Am eu banii? Pe cine zeii vor să-l ajute, îi bate norocul la uşă. Acum să-mi văd de cele sfinte. Sunt hotărît să-mă văd serios de sănătate.

Therapontigonvs. Lyco.

Th. [2]) Mânia, ce-mi stăpâneşte pasul în mers, nu-i mai puţin mică decât aceea, cu care m'am deprins a nimici oraşele! Dacă nu te grăbeşti să-mi numeri în grabă cele treizeci mine, pe

1) *Zece mine* — 970 fr. — 2) *Recitativ,* revine metrul *troch. septenarii,* v. 533–634.

www.digibuc.ro

cari le-am avut la tine în păstrare, te şi poţi pregăti să-ţi iei rămas bun dela viaţă.

Ly. D'apoi şi eu, pe Polux, aṃ să te cinstesc nu cu mai puţină pisălogeală, aşàcum ştiu eu cinsti pe aceia, cărora nu mă ştiu dator cu nimic.

Th. Să nu-mi faci pe grozavul, ori să-ţi închipui c'aṃ să mă rog de tine!

Ly. Nici tu să-ţi închipui cumvà c'o să mă poţi sili să-ţi dau pentru a doua oară ce ţi-am mai dat odată. Nici gând c'am să-ţi dau.

Th. La fel credeaṃ şi eu, când ţi-am încredinţat banii, că n'o să mi-i mai dai.

Ly. De-i aşà, dece-i mai ceri acum dela mine?

Th. Vreau să ştiu cui i-ai dat.

Ly. Chiorului, robul acela desrobit al tău. Mi-a spus că-l cheamă Summanus. Lui i-am dat, ca unuia care mi-a adus tăbliţele astea pecetluite cu pecetea ta, pe cari tu mi —

Th. Ce-mi tot băsneşti tu de robi desrobiţi chiori, de Summani? Şi apoi eu n'am niciun rob desrobit.

Ly. Eşti mai cuminte [1]) ca acei codoşi, cari au astfel de desrobiţi şi-i lasă în voia soartei [2]).

Th. Ei, acum?

Ly. Ce mi-ai scris, am făcut şi asta aşà, de obrazul tău, că nu puteam să nu ţin seama de un trimis al tău, care mi-aducea pecetea ta.

Th. Ai fost mai neghiob decât toţi neghiobii, să te încrezi în scrisoarea aceea.

Ly. Dacă şi statul şi particularii se slujesc de scrisori, pot eu să nu mă 'ncred în ele? Mă duc. Afacerea asta a ta o socotesc încheiată după toate regulile legii. Viteazule, rămâi sănătos.

Th. Ce, îmi mai urezi şi sănătate?

Ly. Despre parte-mi n'ai decât să boleşti toată viaţa, dacă aşà ţi-e voia! — (iese).

Th. Ce să mă fac acum? La ce bun c'am făcut pe regi s'asculte de mine, dacá acest vierme îmi rîde azi în faţă?

---

1) *faci' sapientius*. -- 2) Vezi nota dela v. 725, comedia *Epidicus*.

www.digibuc.ro

Cappadox. Therapontigonvs.

Ca. Pe cine-l iubesc zeii, socot că n'au dece fi mâniaţi pe el. Dupăce îmi făcui închinăciunea, îmi venii aşà dintr'odată în minte-mi să merg să-mi cer banii, ca nucumvà bancherul s'o şteargă la sănătoasa deaici. Mai bine să-i mănânc eu decât i-ar mâncà el.

Th. Ei, îţi dădui bună ziua!

Ca. Therapontigonus Platacidorus, fii salutat. Fiindcă sănătos mi-ai sosit astăzi aici, în Epidauros, la mine — n'o să-ţi dau nici sare să lingi [1]).

Th. Bine mă mai primeşti! Dar, n'o preà brodişi — ca să ai tu dece ţe neferici. Ia spune, cum stăm cu cumpărătura, pe care o am la tine?

Ca. La mine, numai ai nimic. Martori n'ai să-mi poţi aduce şi apoi eu nu-ţi mai sunt dator cu nimic.

Th. Ce e?

Ca. Cu ce m'am legat, m'am descurcat.

Th. O să-mi dai, sau nu, fata, până n'apuc să te plesnesc cu sabia, secăturo?

Ca. Şi eu îţi spun c'o să mănânci o sdravănă scărmăneală: pe mine nu mă sperii. Fata a fost ridicată deaici, cum o să fii şi tu umflat pe sus, crede-mă, dacă nu încetezi cu vorbele de rău. Nu-ţi mai datorez nimic, decât poate o bună chelfăneală.

Th. Pe mine m'ameninţi tu cu bătaia?

Ca. Şi pe Polux, nu numai că te ameninţ, dar am să ţi-o şi dau, dacă mai urmezi a mă plictisi!

Th. Un codoş să m'ameninţe pe mine? Atâtea lupte serioase şi prea numeroase să fie ele călcate în picioare? De e aşà, atunci pe sabia şi-al meu scut * * * să m'ajute cu bine pe mine luptatorul în linia întâia: Dacă nu-mi dai înapoi fata, te fac pe dată fărămituri pentru furnici.

Ca. D'apoi şi eu, aşà să am parte de cleşte [2]), pieptene,

---

1) *numquam delinges salem.* Aluzie la obiceiul de a cinsti pe oaspete cu masa. — 2) *uolsellae.* Cleşte mic de scos perii inutili.

www.digibuc.ro

oglindă şi fierul de frezat [1]), de foarfeci şi cearşaful de şters, dacă toate aceste vorbe umflate, ori toate aceste grozave ameninţări, le preţuesc eu mai mult ca pe femeia, care îmi curăţă latrina [2])! Pe fată am dat-o aceluia, care mi-a adus banii dela tine.

Th. Cine e omul acela?

Ca. Spunea că este robul tău desrobit, Summanus.

Th. Al meu? Stăi! Curculio, pe Hercle, m'a tras pe sfoară. Acuma înţeleg eu. El mi-a şterpelit inelul.

Ca. Ţi-ai pierdut inelul? Eşti bun de dat la reformă [3])!

Th. Unde să găsesc eu acum pe Curculio?

Ca. Foarte uşor! In grâu, de pildă, ai puteà găsì şi cincisute de gărgăriţe de teapa lui Curculio [4]) Eu mă duc. Rămâi cu bine şi salutare. (iese).

Th. Du-te de te spânzură. De capu-ţi! Ce să mă fac? Să mai rămân aici, să mă duc? Să fiu eu aşà de prosteşte tras pe sfoară? Aş fi în stare să dau o bună răsplată aceluia, care m'ar putea pune pe urmele lui Curculio.

ACTVL AL V-lea.

Cvrcvlio.

Auzit-am [5]) şi eu că un poet dedemult a scris cândvà într'o piesă de teatru că două femei sunt mai afurisite ca una singură. Aşà este. Şi totuş muiere mai afurisită decât aceastà iubită a lui Phaedromus n'am văzut, n'am auzit şi nici că se poate spune, ori închipui, pe Polux, o alta mai rea, decum e asta.

Cum dete cu ochi de inel şi prinse a mă cerceta, deunde îl am.

— Dece mă iscodeşti?

— Pentrucă trebue să aflu.

Nu vrui să-i spun şi atunci ea, ca să mi-l smulgă, m'apucă de mână, să mi-o muşte.

---

1) *calamistrum.* Codoşii, caşi militarii, purtau părul frezat.

2) *latrinam.* — 3) *Miles pulcre centuriatus est expuncto in manipulo.* Militarii nevolnici erau şterşi din listele companiei.

4) *Curculio* însemnează: gărgăriţă.

5) Tot un fel de parabasă, caşi cea dela v. 463—486.

www.digibuc.ro

Abià putui să scap şi să fug afară pe uşe. Ducă-se la pustiu căţeluşa [1]) asta!

Planesivm. Phaedromvs. Cvrcvlio. Therapontigonvs.

Pl. Phaedromus, grăbeşte-te.

Ph. Dece să mă grăbesc?

Pl. Să nu ne scape parasitul. Afacerea e serioasă.

Cv. Afaceri? Aşàceva la mine nu există [2]), că, ce bruma de avere am avut-o, am păpat-o repede [3]).

Ph. Am pus mâna pe el. Dece e vorba?

Pl. Intreabă-l, deunde are inelul ăsta? E inelul, pe care îl purtà tata.

Cv. Ba, mătuşă-mea.

Pl. Maică-mea i-l dase să-l poarte.

Cv. Şi tatăl tău o să ţi-l dea înapoi.

Pl. Spui prostii!

Cv. Din obişnuinţă. Că numai aşà îmi mai îndulcesc şi eu viaţa.

Pl. Ei, acum? Te rog să nu mă împiedici să-mi regăsesc părinţii!

Cv. Cum, eu? Am eu vârîţi sub piatra inelului pe maică-ta şi pe tată-tău?

Pl. Sunt fată născută din oameni liberi.

Cv. Ca mulţi alţii, cari acuma robesc ca robi.

Ph. Acum chiar că mă supăr.

Cv. La urma urmei, nu ţi-am spus ce fel inelul ăsta a ajuns în mâinile mele? De câteori să tot spun lucrul ăsta? L-am păcălit cu el, îţi spun, pe un militar, la un joc de zar.

Th. Sunt mântuit! Iată-mi omul, ce căutam. Ce faci, cinstitule bărbat?

---

1) *caniculam.* — 2) *Res.* Joc de cuvinte asupra înţelesului cuv. *res* = afacere şi avere. Planesium spusese: *Magna res est* şi Curculio îi răspunde: *Nulla est mihi.*—3) Cei mai mulţi parasiţi proveniau din oameni, care-şi cheltuiseră averea şi din neobişnuinţa de a lucrà, preferiau a cerşi mâncarea dela alţii. Erau un produs al decadenţei greceşti.

www.digibuc.ro

Cv. Aud? Vrei să jucăm şi pe manta, numai trei lovituri de zar [1])?

Th. Mai bine du-te de te spânzură cu zarul şi cu scorniturile tale [2])! Inapoiază-mi banii, ori fata.

Cv. Ce bani? Ce-mi tot băsneşti aci? Ce fată ceri dela mine?

Th. Aceea, pe care ai luat-o astăzi dela codoş, tâlharule.

Cv. N'am luat nicio fată.

Th. Aceasta [3]) trebue să fie, pe care o văd acl.

Ph. Fata asta e femeie slobodă.

Th. Slobodă, servitoarea mea, când eu încă nu i-am dat slobozenia?

Ph. Cine ţi-a vândut-o, sau dela cine ai cumpărat-o? Fă-mă s'o ştiu [4]).

Th. Am plătit pentru ea o sumă de bani, prin bancherul meu, bani, pe cari o să-i iau împatrit, dela tine şi dela codoş.

Ph. Ca să te înveţi minte să mai cumperi fete de furat, ori fecioare de oameni liberi, o să mergi la judecată.

Th. Nu merg.

Ph. (către Curculio). Vrei să-mi slujeşti drept martor?

Th. Nu-l ţin curelele!

Ph. Trăsnite-ar Juppiter! Neputincios [5]) să-mi fii toată viaţa. Iau martor pe cine-mi place. Fă-te încoa.

Th. Un rob, să slujească drept martor [6])?

Cv. Ia seama! Hâm, o să afli de sunt, ori ba, om liber! De-i aşà, să mergem la judecată.

Th. Na-ţi-o (îl loveşte).

Cv. O, cetăţeni, cetăţeni!

Th. Dece ţipi?

Ph. Pentruce mi-l loveşti?

Th. Pentrucă aşà avui eu poftă.

---

1) *tribu' bolis.* Joc de cuvinte cu cele ce urmează. *Bolus* — aruncătură de zar. — 2) *Cum bolis, cum bullis.* — 3) *ercistam.* — 4) *fac sciam.*

5) *intestatus uiuito.* Joc de cuvinte, caşi la v. 32.

6) Sclavii, neavând drepturi politice, nu puteau fi luaţi ca martori.

www.digibuc.ro

Ph. (către Curculio). Dă-te încoa. Lasă-l pe mine şi taci.

Pl. Phaedromus, rogu-te, scapă-mă.

Ph. Aceeaş grije ca pentru mine şi fiinţa mea toată. Ostaşule, te rog să-mi spui, deunde ai inelul, pe care ţi l-a luat la joc parasitul?

Pl. Te rog, pe ai tăi genunchi, să ne spui lucrul acesta.

Th. Ce vă priveşte pe voi? Dece nu mă 'ntrebaţi, deunde am mantaua şi sabia?

Cv. Cum se mai umflă în pene!

Th. Dá-mi-l pe mâna mea p' ăsta şi voiu spune totul.

Cv. N'o să spună nimic.

Pl. Rogu-te, spune-mi mie lucrul acesta.

Th. [1]) Sá-ţi spun, ridică-te. Fiţi cu mintea aci şi ascultaţi. Inelul acesta a fost al părintelui meu, Periplanes, Planesium.

Acesta, înainte de a muri, mi l-a dăruit mie, care eram fiul său, cum erà dealtfel şi firesc lucru —

Pl. Sfinte Juppitere!

Th. Şi m'a lăsat moştenitorul său.

Pl. O, zeiţă a îndurării, îndură-te cum m'am îndurat şi eu închinându-mă ţie, cu credinţă! Frate dragă, fii bine venit.

Th. Cum o să cred eu ce spui tu? Spune, dacă grăeşti adevărul, cum se numià maică-ta?

Pl. Cleobula.

Th. Dar doica, care te-a crescut?

Pl. Archestrata. Ea m'a luat cu ea la serbările Dionysiace.

Dupăce sosirăm acolo, abià ne aşezaram şi se şi porni un vârtej mare. Băncile se prăbuşesc. Frica mă cuprinde. Atunci mă smulge un oarecare, galbenă la faţă, speriată, nici moartă, dar nici vie [2]), aşà că n'aş puteà spune, cum am fost răpită [3]).

Th. Imi aduc şi eu aminte să fi fost vijelia aceea. Dar, ia spune-mi acum tu mie, unde e omul acela, care te-a răpit pe tine?

Pl. Nu ştiu. Insă întotdeauna am avut cu mine acest inel, cu care m'am fost pierdut atunci de ai mei.

---

1) Recunoaşterea are loc în diverbium, *(iambi senarii)* v. 635-678.

2) *nec uiuam, nec mortuam.* — 3) Detaliu preţios despre felul cum se răpiau copiii la astfel de serbări, la cari se petreceau atâtea nelegiuiri.

www.digibuc.ro

Th. Dă-l să-l văd.

Cv. Eşti în toate minţile, de i-l dai lui în mână?

Pl. Dă-mi pace.

Th. Pe Juppiter! Dar ăsta e chiar inelul [1]), pe care ţi l-am trimis de ziua ta de naştere [2]). Il cunosc aşà de bine, cum m'aş cunoaşte pe mine. Fii salutată, dragă surioară.

Pl. Dragă frate, fii şi tu salutat.

Ph. Rog zeii să bincuvinteze această întâmplare.

Cv. Şi pe noi toţi. (către Therapontigonus). Tu, de bună venire, o să ne dai o masă în cinstirea surorei tale [3]), iar ăsta (către Phaedromus) ne va da mâine ospăţul de nuntă. Noi îţi făgăduim.

Ph. Taci, tu.

Cv. Nu tac, când lucrurile au eşit spre bine. Tu, ostaşule, s'o logodeşti pe asta cu ăsta; cât despre zestre, i-o voiu da eu.

Th. Ce zestre?

Cv. D'apoi eu ce mi-s? De pildă, să aibă a mă hrăni cu deale gurii, cât ar ţine-o zilele. Zàu, pe Hercle, de nu spun adevărat.

Th. S'o faci, că nu-mi pare rău; iar codoşul deacì ne datorează treizeci mine.

Ph. Dece?

Th. Pentrucă aşà ne-a fost învoeala ca, la caz dacă se va dovedì cumvà că fata e de oameni liberi, să-mi dea înapoi şi fără multă vorbă suma, pe care i-am dat-o.

Ph. De-i aşà, să mergem la el.

Cv. De minune.

Ph. Dar mai întâi vreau [4]) să încheiem socoteala noastră.

Th. Ce?

Ph. Să mi-o făgădueşti de soţie.

Cv. Dece te mai codeşti, ostaşule, să nu i-o dai de soţie?

---

1) Aici semnul de recunoaştere e un inel; aiurea: jucăriile de copil *(Cistellaria, Rudens)*. — 2) Obiceiul erà ca de ziua de naştere să se dea cadouri şi mese bogate, la cari erau invitaţi prietenii *(Capt.* 174, *Persa.* 769, *Pseud.* 165).

3) *cenam sororiam.* — 4) *hoc priu' uolo.*

www.digibuc.ro

Th. Voia e la ea.
Pl. Dragă frate, o doresc şi eu.
Th. Bine.
Cv. Bine faci.
Ph. Mi-o dai, ostaşule, de soţie?
Th. Ţi-o dau [1]).
Cv. Şi din parte-mi acelaş lucru: Ţi-o dăruesc.
Th. Bine feci. Dar iată-l păşind încoa, pe codoş, comoara, mea!

Cappadox. Therapontigonvs.

Phaedromvs. Planesivm.

Ca. [2]) Cei cari spun că nu-i bine să-ţi dai banii la bancheri, nu ştiu ce spun. Eu zic că e şi bine şi rău: lucru pe care l-am încercat chiar eu astăzi. Rău puşi nu sunt banii, dacă ei niciodată nu ţi-i mai dau înapoi; îţi poţi lua nădejdea dela ei. De pildă, ca să-mi plătească cele zece mine, cutreeră pela toate mesele celorlalţi. Necăpătând nimic, încep a-i cere în gura mare. El atunci mă pofteşte la judecată. Intră atunci frica în mine, să nu carecumvà să fiu plătit în faţa judecătorului. Noroc că prietenii lui îl siliră şi astfel îmi plăti, acasă, banii.
Acum mi-e aminte să mă zoresc spre casă.
Th. Ei, tu, codoşule, am de vorbit cu tine.
Ph. Şi eu la fel.
Ca. Dar eu n'am nimic de împărţit cu voi.
Th. Stăi acolo.
Ph. Şi grăbeşte-te să verşi în grabă [3]) banii.
Ca. Ce am eu de-a'mpărţit cu tine, sau cu ăsta?
Th. Pentrucă o să fac astăzi din tine o săgeată de răsboiu, să mi-te rostogolesc cu putere cum te-ar rostogoli o aruncătoare de săgeţi.

---

1) *Ph. Spondesne..... Th. Spondeo.* Era formula uzuală de cerere în căsătorie.
2) Recitativ *(troch. septenarii)*, v. 679—739.
3) *propere propera uomere.*

www.digibuc.ro

Ph. Şi eu am să te boeresc rău de tot [1]), să te fac să te culci cu căţeaua în spinare [2]).

Ca. D'apoi şi eu o să vă vâr pe amândoi la închisoare sdravănă, să vă luaţi nădejdea dela viaţă.

Th. (Către un rob). Strânge-i gâtul şi cu el la spânzurătoare.

Ph. Orice ar fi, o să meargă el mai bine de voia lui.

Ca. In numele zeilor şi al oamenilor : Ce însemnează asta ? Mă târîţi fără judecată şi fără drept de apărare [3]) ? Mă rog fierbinte de tine, Planesium şi de tine Phaedromus, vino-mi într'ajutor.

Pl. Frate dragă, te rog, nu vreau să-l dai pierzaniei, fără pic de judecată ! La casa lui, m'a fost îngrijit bine şi în cinste.

Th. Asta n'a făcut-o din inimă. De eşti acum fată cinstită, să mulţumeşti lui Aesculapius. Că, dacă el ar fi fost sănătos la trup, cine ştie în ce colţ de lume te-ar fi trimis, când i-ar fi venit lui bine la socoteală.

Ph. Ia liniştiţi-vă, să văd, nu pot face eu pace între voi. Dă-i drumul. Ia vino încoa, codoşule. Ascultaţi acum hotărîrea mea, dacă bine înţeles şi voi o să vreţi să faceţi ceeace voiu hotărî eu.

Th. Ne încredinţăm ţie.

Ca. Cu învoiala numai, ca să-ţi fie de aşà fel judecata, să nu dau niciun ban înapoi, pe Hercle.

Th. Ce, nu te-ai legat tu ?

Ca. Cu ce m'am legat ?

Th. Cu limba.

Ca. Şi tot cu ea mă desleg acuma. Limba mi-a fost dată spre a mă apărà, iar nu spre a-mi pierde avutul.

Th. Nu e om deînţeles : Strânge-i gâtul.

Ca. Fac, fac, aşàcum spui tu.

Th. Fiindcă te arăţi om de treabă, răspunde la ce te-oiu întrebà eu.

---

1) *delicatum te faciam.* — 2) *cum catello.* Joc de cuvinte : *Catellus* = căţeluş, dar şi = butuc de fier. ce se punea de gâtul robilor.

3) *indemnatum atque intestatum. Intestatum* = Fără dreptul de a-şi fi dovedit nevinovăţia cu martori.

www.digibuc.ro

Ca. Intreabă-mă ce pofteşti.

Th. Te-ai legat tu, sau ba, să-mi dai înapoi banii, de se va dovedi că fata e de oameni liberi?

Ca. Nu-mi aduc aminte să fi spus aşàceva.

Th. Cum, tăgăduesti?

Ca. Fireşte că tăgăduesc, pe Hercle! Faţă de cine şi unde?

Th. Faţă chiar de mine şi de bancherul Lyco.

Ca. Nu taci?

Th. Nu tac!

Ca. Puţin îmi pasă mie de tine! Nu mă sperii.

Th. Chiar faţă de mine şi de bancherul Lyco, s'a petrecut faptul.

Ph. (către Therapont.). Te cred îndeajuns. (către Cappadox). Şi acum, codoşule, ca să-mi poţi afla hotărîrea: Aceasta este femeie de oameni liberi, acesta îi e fratele ei, iar ea sora lui. Ea se căsătoreşte cu mine, tu dá-i ăstuia banii înapoi. Aceasta e judecata mea.

Th. Să ştii însă că în ştreang ai să zaci, dacă nu-mi dai banii înapoi.

Ca. Pe Hercle, ai judecat cu strâmbătate afacerea, Phaedromus şi o să-ţi plătească cel de sus, iar pe tine, ostaşule, să te piardă zeii şi zeiţele. Vino cu mine.

Th. Unde să vin?

Ca. La bancherul meu, la judecător. C'acolo am eu obiceiul să-mi încheiu socotelile cu aceia, cărora mă ştiu că le sunt dator [1]).

Th. Am să te duc pe sus la închisoare, iar nici decum la judecător, dacă nu-mi dai înapoi banii.

Ca. D'apoi şi eu o să-ţi vin de hac, ca să mă ştii cine sunt.

Th. Aşà, ai?

Ca. Pe Hercle, chiar aşà.

Th. Imi cunosc eu pumnii ăştia ai mei.

Ca. Şi pe urmă?

---

1) *rem soluo omnibus quibu' debeo.*

www.digibuc.ro

Th. „Şi pe urmă“, mă întrebi? Cu ăştia, de mă mai întăriţi, am să mi-te îmblânzesc pe ziua de azi.

Ca. De-i aşà, aide, ţine-ţi-i.

Th. Şi cât mai repede.

Ca. Bine.

Ph. Tu, ostaşule, o să iei masa la mine. Astăzi o să aibă loc nunta. (către public). Facă-se ca lucrurile astea să se împlinească cu bine şi pentru mine şi pentru voi!

Privitori aplaudaţi.

www.digibuc.ro